

Verder is er niemand

Colofon

ISBN: 978 90 8954 745 3

1e druk 2015

© 2015, Ingrid de Vries

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto auteur: Joost Plomp

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Verder is er niemand

Ingrid de Vries

Voor Bas en Pepijn

I

Een warme, hijgerige adem strijkt over haar wang. Even opent ze haar ogen. Haar benen liggen nog op het ijs. Haar hoofd is opzij gezakt en ligt niet meer tegen de walkant, maar veel lager nu. Lager en kouder. Alles is versteend en bevroren. De nacht staat al heel lang stil.

Met zachte stoten wordt er tegen de zijkant van haar gezicht geduwd. Een stem slaat een gat in de nacht: ‘Max, kom hier. Hierrrr. Laat die kat gaan ... Alle Jezus, daar ligt iemand. Is ze dood? Max, hier zeg ik, blijf af. Misschien is ze wel dood. Een oude vrouw, het is de oude vrouw die hier altijd loopt met die kat.’

Een hand op haar voorhoofd. ‘Mevrouw, ik kom terug. Ik ga hulp halen.’

Hulp ...

Traag en zonder betekenis draait het woord in haar hoofd.

Ze wordt opgetild. Toen ze op het ijs lag, toen de sterren sporen trokken door het zwart van de hemel boven haar, toen voelde ze niets. Ze lag daar en dat was alles. Nu ze haar optillen, breken al haar botten. Haar lijf schokt door de lucht, ze probeert steun te zoeken maar haar handen vinden geen houvast. Wanneer ze weer wordt neergelegd, drijft ze weg.

Door een plotseling fel licht raakt ze aan het oppervlak van haar bewustzijn. Er schijnt iets in haar ogen. De sterren ziet ze niet meer. Wel een grote lamp. Ze ligt niet meer op het ijs. In de ruimte om haar heen deinen groene vormen heen en weer, groene vormen met zachte stemmen. Als ze meent iets te herkennen, is het al weg. Alleen de lamp, die kan ze zien. Alles golft en deint. De lamp hangt stil. Ze wordt weer duizelig en heeft het gevoel dat ze moet overgeven. Er schuift iets voor haar gezicht. Is dat een mond die beweegt, iemand die iets tegen haar zegt? Hoort ze haar naam, Laura?

‘Laura, waar is de keukenlepel?’, vraagt haar moeder. ‘Eerst mijn tuinschepje, nu mijn keukenlepel.’

Ze weet het wel maar ze zegt het niet.

Ze kan het niet zeggen. Niemand mag het weten.

‘Wat ben je toch een rotmeid.’

Elf jaar is ze. Een rotmeid.

Wat is er met haar arm? Ze zit vast aan een tak, een braamstruik misschien. Het geluid van scheurende stof; haar mouw hangt in een vreemde flap omlaag. Haar moeder zal boos zijn en om uitleg vragen. Ze houdt haar adem in; ergens ver weg op een boerderij blaft een hond. Tussen de bomen hangt de geur van vochtige aarde en brandnetels. Ze is er bijna.

Varens en struikgewas omgeven de kleine open plek, waar het licht door de overhangende bladeren van de populieren een patroon weeft op mos en plantenresten. In het midden liggen kale takken, min of meer van gelijke dikte, netjes in een cirkel. Ze vormen een lage afscheiding. Maar wat er afgescheiden wordt en waarom, is op het eerste oog niet te zien.

Pas als iemand vlakbij zou komen en zich voorover zou buigen, zou hij naar binnen kunnen kijken. Maar in dit vergeten stukje bos komt nooit iemand. Het ligt midden tussen de weilanden en

is ingesloten door slootjes, er zijn geen wandelpaden en je kunt er geen hond uitlaten. Rondom die ene open plek staan de stammen dicht op elkaar; een omgewaaide berk is in zijn val blijven hangen en probeert met witte schimmelige armen zijn buurman te verstikken. Afgebroken takken liggen her en der, overwoekerd door mos en elfenbankjes, braamstruiken worden door niets belemmerd in hun groei. Wat zou een mens hier te zoeken hebben? Nee, niemand zal haar hol ontdekken. Het is niet groot, maar voor haar en Ditje groot genoeg. De aarde van de zijkanten heeft ze gladgestreken en op de bodem liggen de keukenlepel en het tuinschepje naast een appelstroopblikje en een kindershirt. Drie maskers van klei staan tegen de wand. Een rode, een blauwe en een zwarte.

Wanneer ze bijkomt, ligt ze in een bed. Aan haar voeteneind staat iets, iets hoogs, ze kan niet zien wat het is. De lamp hangt niet meer boven haar hoofd, het is schemerdonker. Ze is alleen. Ze kijkt tegen een gordijn aan; wat zich daarachter bevindt, weet ze niet. Ze voelt hoe iets warmes, iets nats, langzaam uitvloeit langs de binnenkant van haar dijen.

II

Ze heeft geen idee hoelang ze hier al ligt. Er is niemand gekomen.

Ze meent een vaag gezoem te horen, maar of dat in haar hoofd zit of in de ruimte achter het gordijn, weet ze niet. Er was iets met een gordijn, vroeger. Ze moest zich uitkleden en als ze haar kleren op een stoel had gelegd, schoof ze een gordijn open en liep ze naar voren. Het had iets te maken met haar voeten, haar blote voeten die langs broekspijpen, schoenen en laarzen liepen en daarna op een laag podium stapten. Het had iets te maken met schaamte en niet durven opkijken omdat ze zich bekeken en beoordeeld wist door aangeklede mensen. Mensen? Koud was haar naakte lichaam – staand, zittend, uitgestrekt, in elkaar gehurkt – omringd door de schilders achter hun tekenborden. Ja, schilders waren het, op de Academie voor Beeldende Kunsten waar haar vader tekenles gaf en waar zij op zaterdagmiddag model stond. De gedachte dat ze zich niet mocht bewegen, aan haar plek was vastgenageld, maakte dat ze continu de drang voelde om te plassen, ook als ze net was geweest. Om zichzelf af te leiden, concentreerde ze zich op de geluiden: het gezoem van de straalkachel, het gekras van houtskool op papier. Ritselend werd een vel uit een blok gescheurd, een stoel schraapte over de houten vloer. Vanuit een ooghoek zag ze een potlood, door duim en wijsvinger in de lucht gehouden, in haar richting wijzen. Een keurende

blik nam haar de maat en maakte een schatting van haar verhoudingen. Ze was zestien jaar; ze vond haar benen te dun en haar borsten te plat. In de pauze, als er koffie werd gedronken, liep zij een rondje langs de tekenborden en verbaasde zich: ben ik dat? Soms waren alleen vluchtig haar contouren weergegeven of stond ze zonder hoofd op het papier. Dat kwam doordat de staande houdingen iedere tien minuten werden afgewisseld, want langer hield ze het niet vol. Ze kreeg overal kramp en haar benen begonnen te trillen.

Ook nu is er iets met haar benen, ze heeft er geen gevoel meer in. Een lichaam heeft ze nog wel, maar niemand zal er graag naar kijken. Het is oud en het doet pijn. Een ijzige kou heeft zich vastgebeten in haar botten, in haar borst, in haar adem. Wat doet ze hier in dit rare bed met die ladder aan het voeteneind? Of is het een vlaggenmast? Ze kan het niet goed zien. Een witte vlag bedekt de vormen van haar starre lijf. Ligt ze in haar kist? Geen bloemen. Alles is wazig; ze heeft haar bril zeker niet op. Ze probeert haar neus te bewegen, maar voelt niets wat lijkt op de harde rand van een brilmontuur. Voelen met haar vingers kan niet, want ze heeft geen idee waar haar armen zitten. Overeind komen lukt evenmin. Maar dood is ze niet, zoveel is zeker.

Misschien is het toch geen vlag maar een tafellaken. Het witte onderlaken van vilt dat haar moeder onder het kerstkleed legde. Dat viel dan zo mooi in plechtige plooien vanaf het tafelblad omhoog. Je mocht het niet opvouwen want dan zou het knakken, het moest om een houten stok gerold worden. Haar moeder klaagde dat het een onhandig ding was om op te bergen. Meestal bracht ze het naar zolder, maar ze had het ook een keer achter de schoenen onder in haar kleerkast gelegd en dat was ze het jaar daarop vergeten. Ze hebben toen nog samen gezocht.

Het ziet er hier rommelig uit. Er is iets mis met de opstelling van het bed en dat gekke ding aan het voeteneind, ze hadden het wel wat netter kunnen zetten. Het wordt tijd om naar huis te

gaan. ‘Tijd om te nokken’ zou Guido zeggen. Eerst even plassen. Is er een po? Liggend plassen op een po is moeilijk. Mannen hebben het makkelijker, die mogen in een fles. Dat heeft ze ergens gelezen. In een verhaal van Simenon? Ze wil weg, maar ze zit vast. Is er dan helemaal niemand hier? Rustig blijven. Kan ze nog zien, of is alles waziger dan daarnet en bestaat ze straks niet meer? Iemand heeft in dit bed geplast, het is nat. Zij heeft dat niet gedaan. Ze heeft er niets mee te maken want het is haar bed niet, er ligt iemand anders in. Waar is zijzelf? Overal, maar niet hier. Alles zit in haar hoofd.

In de tijd dat ze bezig was met het aftuigen van de kerstboom, is de schemer ingevallen. Ze zit aan tafel, de gordijnen zijn open. Buiten strekken kale bomen hun takken tot vlak boven het ijs. De rivier stroomt niet meer; wit en roerloos reikt hij tot aan de bocht en verdwijnt in het niets. De doos met kerstspullen – de slingers, de ballen en het kerkje met glitters op de toren – staat nog in een hoek van de kamer. Straks zal ze die naar zolder brengen. Er is weer wat gebroken, het zilveren kannetje met de oortjes. Jammer, ze heeft het als kind nog van haar grootmoeder gekregen. De laatste tijd laat ze vaak iets uit haar handen vallen. Nog een wonder dat die ragfijne oortjes niet eerder zijn gesneuveld en het in- en uitpakken zestig jaar hebben overleefd. Zestig? Welnee, eerder zeventig. Hoe oud zou ze toen geweest zijn?

Ze kijkt naar de plek waar een paar uur geleden de boom nog stond, feestelijk versierd, de piek in top. Nu staat hij bij het hek in de voortuin. Als de stam niet op een houten kruis was vastgespijkerd, zou je denken dat hij daar groeide. De jongens uit het dorp zullen hem wel meenemen. Het vriest stevig. Eigenlijk wil ze naar buiten om de luiken te sluiten, maar dan moet ze eerst haar jas van de kapstok halen en in de gang met de marmeren vloer is het koud en buiten is het nóg kouder. Ze blijft zitten. In de nieuwe wijk, waar vroeger de pannbakkerij stond, knalt nog

vuurwerk – toch is het al half januari. Als ze voor het zijraam gaat staan, zou ze de lichtflits kunnen zien, maar ze verroert zich niet. De gordijnen moeten dicht, de lamp moet aan, ze moet iets te eten maken. Ze moet zoveel, maar ze is moe. Om haar heen is het huis stil en leeg. Het is eigenlijk te groot voor haar. Ze woont hier sinds haar moeder is gestorven. Eerst samen met Guido, later alleen. Ondanks de centrale verwarming die ze hebben laten aanleggen, is het door de grote ramen en de hoge plafonds moeilijk warm te krijgen. Soms denkt ze dat het komt doordat de kilte van vroeger is achtergebleven in de poriën van het huis. Toch voelt ze dat dit de plek is waar ze hoort te zijn.

Met de kerstboom in de kamer leek het minder kil. Waarom heeft ze hem eigenlijk weggehaald? Boven staat een slaapkamerdeur te klapperen. Uit het dorp klinkt een opeenvolging van knallen. Als de luiken dicht zijn, hoort ze het minder en bovendien wordt het warmer. Toch maar een jas aandoen en naar buiten. De voordeur zit al op het nachtslot, ze kan zich niet herinneren dat ze dat heeft gedaan. Nog van gisteravond? De hele dag is ze de deur niet uit geweest. Jawel, ze heeft vanmorgen de kerstboom toch buiten gezet? Daar staat ie, bij het hek. De jongens hebben hem nog niet meegenomen. Nelis, haar kat, glipt tussen haar benen door, snuffelt aan de dennennaalden van een tak, strijkt een paar keer met de zijkant van zijn kop langs het houten kruis en verdwijnt in het donker.

Als ze om het huis heen loopt, kraakt de grond onder haar voeten. Er liggen nog plakken bevroren sneeuw en de graspollen daartussen zijn hard en stijf. Wat draaien de luiken zwaar – de scharnieren zijn gerost, ze moet ze een keer smeren. Wanneer ze ze dichtklapt, dreunt het door de stille tuin. Ze weet hoe het klinkt als je binnen zit: de scharnieren die knarsen, het hout dat met een doffe bons tegen elkaar slaat, de ruiten die rammelen. Vroeger was het haar vader die op winteravonden de luiken sloot. ‘Doe het toch niet zo hard’, zei haar moeder dan. ‘Het hele huis staat te trillen.’

Haar adem blijft in wolkjes hangen. Bij de kerstboom staat ze stil. Er zijn nauwelijks naalden af gevallen, op de takken zit hier en daar een klodder gestold kaarsvet. ‘Brandt u nog kaarsjes? Dat is behoorlijk gevaarlijk in zo’n oud huis’, zei de man die laatst langskwam om de verwarmingsketel te repareren. Voordat hij wegging, had hij gezegd: ‘Waarom neemt u geen elektrische lampjes? Die zijn veilig en u kunt ze de hele dag laten branden.’ Maar als je alleen bent en er is niemand om ongelukken te veroorzaken – geen kinderen, geen kleinkinderen, geen hond – waarom zou je dan van die ziellose lampjes nemen? Nelis is oud, net als zichzelf. Hij ligt ’s avonds meestal op schoot en kijkt niet eens naar de brandende kaarsjes.

Ze blijft gedachteloos bij de kerstboom staan. Boven de huizen van het dorp schiet een rode pijl omhoog, die uiteenwaaiert in een regen van sterren. Ze stijgt mee de lucht in en blijft even zweven tussen het geflonker. Dan staat ze weer met beide voeten op de sneeuw. Wat maakt het eigenlijk uit of het Kerstmis is of niet. Al wilde ze midden in de zomer een kerstboom. Ze pakt de boom op en sleept hem weer naar binnen. De stam is koud en prikt aan haar handen. Ze had beter wanten aan kunnen doen. In de gang zet ze hem neer en op de drempel roept ze Nelis, maar die komt niet en ze doet de deur weer op het nachtslot. In de kamer zet ze de boom terug op de plek voor het raam en ze doet de gordijnen dicht. De doos is nog niet naar zolder, kaarsen zijn er nog genoeg. Alleen het rode crêpepapier, om het kruis mee te bedekken, is op.

Vanmorgen hing de Kerstman in het midden, nu hangt ze hem bovenin, vlak onder de piek. De zilveren vogeltjes – sommige hebben geen staartveren meer – zijn blij dat ze zo snel de doos weer uit mogen. Ze zet ze op de onderste takken, de snavels naar elkaar toe gericht zodat ze met elkaar kunnen praten. Ze doet de kaarsen aan en gaat aan tafel zitten. Nelis is door het kattenluik in de achterdeur weer binnengekomen en staat zich in de gang

te beklagen. Ze zal hem in de keuken wat brokjes geven. Als ze opstaat, schuift haar schaduw over het behang.

Eindelijk is er iemand gekomen. Twee verpleegsters. Ze hebben aan haar armen getrokken, ze is er moe en duizelig van. Ze schaamt zich dat ze in bed heeft geplast – een vrouw van 78. Ze moesten de lakens verschonen en ze heeft ook een ander nachthemd aan.

‘U ligt er weer netjes bij’, zegt een van de twee. ‘Zo kunt u wel bezoek ontvangen. Heeft u kinderen?’

‘Ze wonen ver weg’, zegt ze.

‘Als ze komen, moet u vragen of ze een foto meenemen, in een lijstje. Dan zetten wij die op het kastje naast uw bed. Dan zijn ze altijd een beetje bij u.’

‘Weet u waar het onderlaken ligt?’, vraagt ze.

‘We hebben al een nieuw onderlaken op uw bed gelegd. Voelt u niet hoe lekker droog het is?’

‘Nee, ik bedoel het onderlaken voor het kerstkleed.’

‘Het duurt nog heel lang voor het Kerstmis is’, zegt de zuster. ‘Het is net Kerstmis geweest. Niet piekeren over een kerstkleed. Geniet er maar van dat wij u lekker verzorgen. Ik zal uw bed wat draaien en het hoofdeinde iets hoger zetten, dan kunt u naar buiten kijken.’

Veel kan ze niet zien, want dat witte ding aan haar voeteneind staat voor haar uitzicht.

‘Wilt u dat weghalen?’, vraagt ze aan de zuster. ‘Ik kan zo niets zien.’

‘Nee, dat zal niet gaan, daar rust uw gebroken been op.’

‘Heb ik mijn been gebroken?’ Ze weet daar helemaal niets van.

‘Uw been en uw heup. U bent geopereerd.’

De steile trap naar zolder, daar zal het wel gebeurd zijn. De treden zijn smal en uitgesleten. Als het regent, hangt ze de was

op zolder en ze loopt dan een aantal keren de trap op met wasgoed in een plastic boodschappentas van Albert Heijn. Ze doet er maar weinig tegelijk in want het natte goed is zwaar. Het ondergoed valt wel mee, maar als ze beddengoed heeft, is één laken het maximum. Ze moet vaak op en neer lopen – twee trappen, want de wasmachine staat beneden in de bijkeuken – en tussendoor gaat ze altijd even zitten om iets te drinken. Meestal een kop koffie, maar soms een glas port, dat helpt tegen de pijn in haar botten. Een klein glaasje, anders wordt ze zweverig in haar hoofd en met die trap is dat niet handig. Het is natuurlijk een mijl op zeven, ze zou een droogrek kunnen kopen en in de kamer zetten, maar ze heeft de was altijd boven gehangen dus zolang het kan, blijft ze dat gewoon doen. En het gaat ook best goed want met haar andere hand kan ze de trapleuning vasthouden.

Of had ze een tweede glaasje port genomen?

‘Ben ik van de zoldertrap gevallen?’, vraagt ze aan de zuster.

‘Wij weten niet precies wat er is gebeurd, maar u bent niet van de trap gevallen. U bent gevonden op het ijs van een vaart, naast een landweggetje. Een man die daar ’s avonds zijn hond nog uitliet, heeft u zien liggen en hulp gehaald. Dat is uw redding geweest, u heeft daar waarschijnlijk een tijd gelegen want u was behoorlijk onderkoeld.’

Bedoelt de zuster de vaart langs de Polderweg? Hoe kwam ze daar op het ijs terecht? Ze heeft wel geschaatst maar dat was op de rivier voor het huis en toen is ze niet gevallen, dat weet ze heel zeker. En op de vaart is ze niet geweest.

‘Was ik aan het schaatsen?’, vraagt ze.

‘Daar heb ik niets over gehoord. En ik neem aan dat u niet meer schaatst, op uw leeftijd.’

Dat heeft de zuster dan mooi mis.

Het ijs is dik genoeg. Gisteren hebben er al kinderen op gestaan en nu zijn ze voor haar huis aan het schaatsen. Nou ja, schaatsen

... Vanuit de voorkamer ziet ze twee dik ingepakte figuurtjes – het lijken net duikelaartjes – met wijd uitstaande benen heen en weer waggelen. Een kleine bruine hond rent om ze heen. Terwijl ze kijkt, glijden zijn poten opzij en zonder vaart te minderen, schuift hij verder op zijn buik over het ijs.

Ze gaat naar de keuken om koffie te zetten en melk op te warmen. Toen Guido en zij centrale verwarming hadden laten aanleggen, hebben ze in de keuken de zwarte oliekachel van haar ouders laten staan. Hij geeft veel extra warmte en hoort bij het huis. In de voorkamer is het een stuk kouder, maar ze heeft daar wel uitzicht op de rivier. Het komt niet vaak voor dat de rivier dichtvriest. Ze pakt een vest van de keukenstoel en loopt met een volle beker terug naar de kamer. De kinderen zijn weg. Tussen de sneeuwresten langs de oever is een felgekleurd papiertje achtergebleven. Met voorzichtige slokjes drinkt ze haar hete koffie, beide handen warmend aan de beker.

Uit de richting van het dorp komen een paar schaatsers aan. Voorovergebogen, handen op de rug, zweven ze achter elkaar voorbij. Ze moet denken aan een rij vliegende ganzen, hoewel ganzen schokkerig bewegen en niet zo'n vloeiende cadans hebben. De schaatsers lijken het ijs nauwelijks te raken. Zo kon zij het vroeger ook. Ze kijkt ze na tot ze om de bocht zijn verdwenen. Bij iedere afzet van hun uitslaande benen hoort ze in gedachten het zoeven van de ijzers en voelt ze de koude wind in haar gezicht. Ze heeft er wel erg veel zin in. Ze loopt naar de kast in de bijkeuken, waar haar noren liggen, gewikkeld in een oude handdoek. Het slijpparaat en de slijpsteen staan er nog naast. Ze heeft zeker acht jaar niet meer geschaatst. Ze kan ze in ieder geval vast slijpen. Zouden ze erg bot zijn? Met de bovenkant van haar duimnagel strijkt ze over de ijzers; op het snijvlak blijft flinterdun wit nagelschraapsel achter. Kennelijk zijn ze geslepen voordat ze zijn opgeborgen. Ze vraagt zich af of ze nog genoeg evenwicht heeft. Op de bank in de kamer doet ze haar sloffen

uit en trekt de veters van de schaatsschoenen wat losser. Aan de binnenkant, bij de hiel, zitten bruine bloedvlekken. Ze had vaak blaren, ook als Guido haar hielen van tevoren afplakte met pleisters. Het leer is stijf en koud en het lijkt of ze zijn gekrompen, ze komt er moeilijk in. Maar na wat geduw en getrek zitten ze aan haar voeten. Ze doet de beschermers om de ijzers en komt wankel overeind. Eerst maar een rondje lopen. Hier kan ze zich nog vasthouden aan de rugleuning van de bank, maar als ze de oversteek waagt naar de tafel moet ze een stuk glad parket over. Ze strompelt achter de bank langs en hoopt dat niemand door het raam naar binnen kijkt. Het zal er raar uitzien, een oude vrouw die door de kamer schuifelt, met een rok aan en schaatsen aan haar voeten. Als ze die schaatsen niet zien, denken ze vast dat ze aan de rollator is. Mooi niet! Vanavond, als er niemand meer buiten is, gaat zij het ijs op.

Ze heeft er zelfs aan gedacht om een plastic zak mee te nemen om op te kunnen zitten. In de sneeuw krijgt ze zo'n koude kont en als de kou doortrekt naar haar heupen kan ze het schaatsen wel vergeten. Ze spaart plastic zakken, je kunt ze overal voor gebruiken, dat blijkt maar weer.

Vanaf de oever zet ze eerst één been op het ijs en trekt dan het andere bij. Er schiet onmiddellijk kramp in de tenen van haar rechtersoet. Ze zitten toch iets te strak. Ze heeft ze vanmiddag nog volgepropt met oude kranten en ze achter de keukenkachel gelegd. Door de warmte wordt het leer zachter. Hoe dan ook, ze staat. Ze haalt diep adem en kijkt om zich heen. Ze heeft geluk: de maan is opgekomen. Zo ver ze kan kijken, is het landschap overgoten met een kil maar helder licht. De rivier is van haar. Ze kan gaan waarheen ze wil, tot de bocht en verder misschien. Voorbij de botenwerf, naar de brug van het volgende dorp. Onder de overhangende boomtakken aan de overkant is het ijs met een dunne laag sneeuw bedekt. Daar moet ze wegblijven, er

liggen takjes en stukjes afgebroken riet en als haar ijzers daarachter blijven haken, maakt ze een doodsmak. In het midden van de rivier is het ijs zo zwart dat ze niet goed kan zien of er iets op ligt, maar de schaatsers van vanochtend zijn er moeiteloos overheen gegaan dus het zal wel goed zijn. Wel opletten. Eigenlijk houdt ze niet van zwart ijs. Het is beter om dichterbij de kant te blijven, dan kan ze op ieder moment gaan zitten en desnoods op sokken over de weg teruglopen naar haar schoenen. Haar ijzers optillen durft ze nog niet en dat ze wat bibberig is, heeft niets met haar leeftijd te maken, dat komt gewoon door de spanning en dat ze het zo lang niet heeft gedaan. Ze vouwt een arm achter haar rug en zakt iets door de knieën. Zo diep als vroeger lukt niet meer, maar ze komt vooruit. Na een poos durft ze ook de andere arm op haar rug te leggen. Ze probeert dieper voorover te buigen. Dat gaat niet. Rechtop dan maar. Haar benen herinneren zich de beweging. De afzet – een soort hupje, doorglijden met haar hele gewicht op rechts, hupje naar links, naar rechts, naar links. Langzaam schaatst ze toch naar het midden van de rivier, daar waar het ijs zo glad is als een spiegel. Ze durft het wel, want vlak onder het oppervlak zitten witte luchtbellens. Als die er niet waren, zou het net zijn of ze op water schaatste.

Met korte slagen glijdt ze voort. Ze is niet te oud, ze kan het nog. Het krassen van haar ijzers mengt zich met het geluid van haar ademhaling. Ze hijgt, haar ogen tranen, en als ze haar mond opent om meer lucht te krijgen, bijt de kou in haar keel. Ze schaatst door tot bij de bocht. Omdat ze wind mee heeft, gaat ze verder, tot waar de rietvelden beginnen. Daar staat ze stil. Er valt glinsterend maanlicht op de brokjes ijs die tussen de rietstengels hangen. Er is niemand, alleen zij.

Hoe kwam ze nou bij de vaart terecht? Vanaf de rivier kun je helemaal niet op de vaart komen. Ze kijkt naar buiten, alsof daar het antwoord ligt. Haar uitzicht wordt in tweeën gedeeld. Links